

ducias, centesimas quidem usuras secundum naturam iudicati eum compelli solvere, sed tantummodo sortis, et non usurarum, quæ ex pristino contractu in condemnationem deductæ sunt. Cum enim jam constituimus usurarum usuras penitus esse delendas, nullum casum relinquimus, ex quo hujusmodi machinatio posset induci.

§ III.

AN, ET QUOMODO DE JURE CIVILI, VEL AUCTORITATE PRINCIPIS, VEL STATUTO, AUT CONSUETUDINE USURÆ PROPRIE TALES, SEU LUCRATORIÆ DE FACTO SINT, AUT FIERI POSSINT LICITÆ? UBI ETIAM IN SPECIE DE CONSUETUDINE GERMANIÆ, DANDI ET EXIGENDI QUINQUE PRO CENTUM, NULLO ATTENTO, VEL DESIDERATO TITULO.

34. *In hoc paragrapho non est quæstio de usuris usurarum, sed simplicibus.* — Notandum prius, hic tantum esse sermonem de usuris lucrativis simplicibus, non vero de usuris usurarum, quia has etiam jure civili penitus esse prohibitas, jam satis ostendimus § præcedent. a n. 23. H. N.

35. *Usuræ proprie tales an sint prohibitæ jure civili, variæ sunt doctorum sententiæ.* — Quæritur I. An usuræ proprie tales, seu lucrativæ de facto permissæ, et licitæ censeantur de jure civili. Ratio dubitandi, et affirmativam tenendi desumitur imprimis ex l. *Placuit*, ff. de *Usuris*, ibi: « Placuit, licitas usuras posse peti. » Concordat l. *Eos qui*, c. eod. ubi juxta diversitatem personarum variæ stipulari dicuntur usuræ centesimæ quidem in pecunia trajectitia, id est, ea, quæ trans mare trajectitur periculo mutuantis: bessales mercatoribus, trientes personis illustribus: cæteris vero personis semesses. Omitto alios textus passim occurrentes in jure civili per integros titulos de usuris et de fenore nautico.

36. *Sententiæ affirmativa proponitur.* — Ante responsionem nota, de mente juris civilis varias esse doctorum sententiæ. Et quidem imprimis Glossa in Auth. *Ad hæc*, c. de *Usuris*, §. *Cadat*, post Joannem, et Azonem censet, quod quamvis de jure civili antiquo (propter textus proxime relatos) secus fuerit, tamen jure novo non solum in aliquibus, sed ex toto tollantur usuræ. Probat hoc ex Auth. de *Ecclesiasticis titulis*, § 1, ubi Justinianus imperator decrevit, servanpas esse regulas sanctorum quatuor conciliorum easque vicem legum obtinere: atqui usuræ fuerunt prohibitæ in concilio Nicæno, ut refertur c. *Quoniam*, dist. 47. Et ideo, cum authentica illa fuerit de suis ultimis, videtur Justinianum jam quasi pœnituisse, quod alibi permiserat; nam posteriora prioribus derogant. Ita discurrit allegat Glossa.

37. *Sententiæ affirmativa impugnatur.* — Sed contra hanc opinionem Glossa urget primo; quia in locis n. 35 citatis expresse Julianus admittit usuras; ergo non sufficit, quod videatur easdem in citata authentica tacite revocare: siquidem argumentum, a tacito non procedit, quando contrarium est expressum; prævalet enim tunc expressum contrario tacito, ut notat Covarruvias, l. 3, *Varias resolut.* cap. I, n. 6, apud P. Wagnerck, ad *Rubricam*, h. t. circa finem. Accedit, quod idem Justinianus rursus in Auth. de *Usuris nauticis* (quæ tamen est posterior cit. Auth. de *Ecclesiasticis titulis*) permittat usuras nauticas, atque in his antiquas leges perpetuo observari velit.

38. *Alii volunt per leges civiles tantum tolerari, non item approbari usuram.* — Alii volunt, jure civili esse quidem usuras permissas, in quantum eas non punit ad evitanda majora mala vel peccata, non tamen hoc jure eas esse approbatas tanquam licitas. Sicut in simili (inquiunt) lupanaria alicubi permittuntur, seu tolerantur tanquam minus malum ad evitanda majora, quæ causantur per adulteria, sodomiam, et hujusmodi, non tamen approbantur tanquam licita.

39. *Impugnatur hæc doctrina.* — Sed contra hanc sententiæ, pro qua nonnullos doctores tacito nomine citat Pirh. h. t. n. 40, forfiter urget; quia ad usuras exigendas jure civili conceditur actio, dummodo per stipulationem earum promissio facta probeatur, ut habetur l. 1, c. de *Usuris*, et alibi: ergo non potest dici, quod tolerantur solum.

40. *Alii docent, jure civili tantum permitti usuras compensatorias, non vero lucratorias.* — Alii videntur velle, quod a jure civili solum permittantur usuræ compensatoriæ (id est moderatæ ratione lucri cessantis, aut damni emergentis, aut alterius justi tituli) non autem usuræ lucratoriæ. Hinc Lessius, iib. I, cap. xxxii, ait: Quod ad juris consultos attinet, puto eos facile intellexisse usuras formaliter esse illicitas, tamen concessisse quasdam moderatas, tum ob bonum commune, tum quia sæpe aliqui justi tituli interveniunt, de quibus plura inferius.

41. *Etiam hæc doctrina refutatur.* — Sed contra urget, quia hæc responsio vix potest quadrare legibus juris civilis, usuram centesimam accipiamus in sensu Glossæ, et Fagnani, n. 9, declarato. Nam cum juxta l. *Eos qui*, c. de *Usuris*, communibus hominibus permittatur stipulari usuras semisses (ut alios hominum status ibidem expressos taceamus) quis credat homines vulgares solvere per annum sua pecunia lucrari quinquaginta pro centum?

42. *Juxta alios, leges civiles permittentes usuram fundantur in præsumptione justi tituli.* — Aliud dici potest de illis legibus, quibus per modum interesse permittuntur quinque tantum pro centum; idque ex præsumptione lucri cessantis, aut damni emergentis, prout anno 1600, sub Rudolpho II fuisse permissum, inter alios ostendit Engel, h. t. n. 10. Siquidem quilibet facile potest annuatim ex centum lucrari quinque, si pecuniam emendis prædiis, vel alteri honesto negotio applicet. Verumtamen, licet quilibet juxta dictam moderationem exigens usuras in foro externo, et quantum ad incurrendas pœnas ejus non censeatur usurarius, nihilominus cur, et sub quibus tantum conditionibus illud sit licitum in foro conscientiæ et coram Deo, ubi non ex præsumptione, sed ex veritate proceditur? dicetur infra. Quare dimissis aliorum opinionibus.

43. *Certum est, quod si usuræ per leges civiles sint permissæ, uti videtur, per canones fuerint correctæ.* — Resp. Quamvis spectando genuinum diversarum legum sensum usuræ lucrativæ videantur non solum toleratæ, sed etiam positive permissæ, et quasi approbatæ per leges supra allegatas, uti et per alias passim ff. et c. h. t. contentas; tamen vigore dicti juris civilis usuræ proprie tales de facto in nullo foro sunt licitæ ex eo, quod jus civile quoad usuras ab ipso permissas sit correctum per jus canonicum. Siquidem usuras esse illicitas, habetur tum ex pluribus canonibus cau. 14, q. 3 et 4 relatis, atque ex textibus hoc titulo passim occurrentibus: Tum præsertim ex Clem. un. h. t. ubi, sub pœna excommunicationis reprobantur quæcunque statuta, in offensam Dei, et proximi et contra jura divina pariter et humana usurarum approbantia quodammodo pravitate. Quinimo subditur ibidem, quod pertinaciter asserens, exercere usuras, non esse peccatum, sit puniendus ut hæreticus, juxta dicta n. 43. Patet autem,

ut amplius diximus in præmio § 12, n. 17, quod in iis, quæ agunt de evitanda peccato, seu concernunt salutem animarum, jus canonicum sit observandum in omni foro. Et hæc sententiæ dicens, usuras a jure civili olim positive fuisse permissas, est communior inter doctores. Quod autem casu, quo fuerint permissæ, a jure canonico fuerint correctæ, consequenter pro nullo foro amplius valeant, est communissima, ac videtur certa, per jura allegata.

44. *Utrum auctoritate supremi principis per novam legem licitæ fieri possint usuræ? proponitur ratio dubitandi.* — Quæritur II. Utrum auctoritate supremi legislatoris civilis per novam legem universalem, vel auctoritate alterius principis per statutum locale in suo territorio possint usuræ reddi licitæ? Ratio dubitandi est quia imperator, aut alius princeps supremus potest per commune statutum, legem, aut etiam rescriptum, ex causa justa et publica auferre jus alicujus privati, ac illud transferre in tertium; ergo id etiam poterit fieri per legem communem de concessionem moderatarum usurarum ratione mutui statutam, transferendo sic bona unius in alium. Ant. patet, quia sic fit in lege communiter lata de præscriptione, utpote per quam certo tempore transfertur dominium rerum legitime præscriptarum ab uno ad alterum: quæ lex etiam habet locum pro foro conscientiæ, estque recepta a jure canonico tit. de *Præscriptione*.

45. *Proponitur ratio affirmandi.* — Consequentia vero probatur, quia justa causa auferendi jus alicujus privati est favor publicus, arg. l. *Lucius*, ff. de *Evictionibus*; atque ex communi docet Fagnanus, in c. *Quæ in ecclesiarum de Constitut.* n. 419, pluribus id probans; atqui ille favor publicus habetur etiam in moderatis usuris, hoc ipso, quod dare et accipere mutuum summe sit necessarium pro bono communi; quod mutuum tamen plerumque etiam in casu magnæ necessitatis proximi non obtineretur, nisi promitterentur, et darentur usuræ; ut patet experientia: ergo. Quibus non obstantibus.

46. *Supremus legislator potest condere legem, ne excedatur in usuris, nullo autem modo potest eas facere licitas.* — Resp. I. Quamvis a potestate sæculari fieri possit, et facta valeat lex statuens pro vitando majori malo certum modum usuris; non quod inde usuræ licitæ reddantur, sed ne usurarii sub aliquo

prætextu nimium a debitoribus extorqueant, uti cum communi doctorum tradit Engel, h. t. n. 10, et ubique controversia caret; Nequit tamen ab ullo legislatore humano sive sæculari, sive ecclesiastico etiam Papa fieri lex communis aut statutum, quo usuræ reddantur licitæ. Communissima et certa doctorum. Ratio clara est, quia usura sunt jure divino ac naturali prohibitæ et consequenter non possunt ulla lege humana permitti; cum inferior non possit dispensare in lege superioris, prout etiam notavit Glossa in Auth. *Ad hæc, c. de Usuris*. Et hinc recte ait Pontifex c. *Super eo*, h. t. Super usuris nullam posse dari dispensationem. Ratio ulterior de legislatoribus sæcularibus est; quia hi, præterquam, quod nequeant quidquam statuere contra legem divinam, etiam legi Pontificiæ nil contrarium condere valent, sed eidem se accommodare, et necessario obedire tenentur in his, quæ continent peccatum, can. 1, et seqq. dist. 10, c. *Inferior, 4, de Majorit. et obedient.* maxime vero si secundum se et ex objecto suo sunt mala. Molina, *de I. et I. disp. 304*; Tholos. lib. II, *de Usuris*, n. 3.

47. *Probatum ratione.* — Confirmatur: Leges illæ, quæ inæqualiter onera communitatis dispensant, sunt injustæ, quamvis ordinentur ad bonum commune, prout passim fatentur doctores cum D. Thoma, 1, 2, q. 96, art. 4. Tales autem sunt leges usurarum, utpote quibus præcipue gravantur pauperes, atque pecuniis subito indigentes, ergo. Quinimo usuræ vergunt in grave damnum reipublicæ, cum absorbeant egentium fortunas, cum hi in necessitate constituti (usuris semel per leges approbatis) pecuniam a fœneratoribus non nisi sub pacto usurarum solvendarum acquirere possunt, et hasce solvendo sensim in summam egestatem delabuntur.

48. *Respondetur ad rationes in contrarium.* — Ad rationes dubitandi n. 44 et 45, relatas patet responsio ex proxime dictis; negatur enim consequentia cum sua probatione: siquidem translatio dominii rerum privatarum ab uno in alterum facta mediante aliqua lege communi usuras approbante, non tenderet in bonum commune reipublicæ: imo vergeret in grave damnum ipsius, ac præcipue pauperum magno numero in communitatibus existentium. Quod ipsum tum ex jure divino, tum naturali usuras tantopere execrante, amplius liquet;

neutiquam enim eas prohiberet, si earumdem usus bono communi magis expediret.

49. *Præsertim ad desumptam a paritate in præscriptione.* — Nec urget paritas de præscriptione per leges introducta; siquidem de justitia harum legum aliunde constat; cum sint latæ pro conservanda communi pace et tranquillitate reipublicæ, atque præscindendis infinitis litibus, quæ alioquin suboriri possent. Accedit, quod leges illæ æqualiter respiciant magnos et parvos, pauperes ac divites, omnesque alios, qui tempore per leges præscripto bona sua repetere neglexerunt. Secus est de usuris, ac legibus eas approbantibus.

50. *Solvitur alia objectio.* — Objicies secundo pro usuris: Scienti et consentienti non fit injuria, neque dolus, juxta *Reg. 27, Juris in 6*, cum concordantiis; atqui dum ex pacto promittuntur usuræ, id fit a sciente et consentiente; ergo. Resp. Ad hoc argumentum jam patere ex dictis supra n. 25. Quibus adde, dictam regulam juris fallere, quando aliunde adest prohibitio, prout usuræ sunt prohibitæ jure naturali ac divino. Unde sicut adulter non excusatur ab adulterio, quamvis dicat se adulterasse cum consensu mulieris ac viri ejus, ita dicendum in proposito. Alias objectiones affert, ac solvit doctor angelicus, loc. cit. earum tamen solutio patet ex dictis n. 19 et 20.

51. *Objiciuntur recessus imperii.* — Objicies tertio: ab actu ad potentiam est bona consequentia; sed de facto actu jam a supremis principibus permissæ, sicque licitæ censentur usuræ saltem moderatæ, uti patet tam ex legibus antiquis supra n. 13 allegatis, quam ex novissimis constitutionibus et recessibus Romani imperii in comitiis Augustanis sub Maximiliano I anno 1500, et in aliis Augustanis sub Carolo V anno 1530. Item in aliis Augustanis sub eodem Carolo V anno 1548. In comitiis Spirensibus sub Maximiliano II anno 1570. Item ex aliis Spirensibus confirmatis a Rudolpho II. In quibus omnibus usuræ quinque florenorum pro centum sortis principalis, seu summæ capitalis permittuntur, et in pactum deductæ solvi jurentur; ergo. Resp. Antiquas leges civiles esse intelligendas de usuris compensatoriis, non vero lucratoriis; vel si de his loquuntur, intelligi debent, quod ad majora mala evitanda usuras tolerant, et non puniant, vel quod modum imponant, ne excedatur; vel fundari in præsumptione justi

alicujus tituli; vel si contendatur, iis absolute permitti et approbari usuram lucrativam quinque pro centum, esse correctas a jure canonico, utpote juri divino, et naturali contrarias, juxta amplius dicta supra a n. 26.

52. *Respondetur ad illos, et ex iisdem probatur conclusio.* — Pariter respondetur ad novas Constitutiones, et Recessus Imperii allegatos, videlicet eos esse intelligendos in aliquo ex dictis sensu, præcipue vero, quod natum modum statuunt in usuris, quæ per avaritiam hominum nimis excessive exigebantur: partim quod fundentur in præsumptione tanti lucri cessantis, vel damni emergentis, vel alterius justitiam, prout clarissime patet ex textu Recursus Spirensis sub Rudolpho II post medium § *Soviel num*: ab illa habetur: So viel nun disem nach der Vermuthung halber, das der Creditor sein Geld, von solcher Zeit an, anlegen, und zugelassener Weiss, zum wenigsten von hunder Gulden, funff wohl haben moege: que latine sic sonant: Quantum jam ad præsumptionem (ecce! qualiter fundetur recessus in præsumptione, der Vermuthung halber) quod creditor intra hoc tempus pecuniam suam negotiationi exponere, et licito modo ad minimum quinque pro centum obtinere possit. Ex quibus verbis revera clare patet, novas Constitutiones et Recessus imperiales fundari in præsumptione justitiam tituli, intuitu cujus præsumptionis quinque pro centum non tantum permittunt, sed ut solvantur, si in pactum deducti sunt, actionem concedunt, quæ præsumptio justitiam tituli in conscientia minime juvat usuras quinque pro centum exigentem, si justus aliquis titulus præsumptus, in veritate non subsistit; quia in conscientia præsumptio cedere debet veritati, arg. c. *Super hoc, 5, de Renuntiat. et l. Imperator. ff. de Probat.*

53. *Respondetur ad consuetudinem Germaniæ usuram quinque pro centum exigentem.* — Objicies quarto: Consuetudo est optima legum interpres, c. *Cum dilectus, 8, de Consuetud.* Atqui universalis praxis, et consuetudo saltem Germaniæ; ac in Romano Imperio habet, ut exigantur quinque pro centum etiam nullo existente lucro cessante vel damno emergente, vel alio justo titulo; ergo dicere non debemus, Constitutiones civiles, præcipue vero novos Recessus Imperii præcise fundari in præsumptione justi

tituli, sed absolute licitas approbare usuras saltem quinque pro centum, præsertim quia ipsi legislatores supremi activæ et passivæ has usuras practicant, dando mutuos centum pro usura quinque florenorum, et solvendo aliis has usuras pro parte principali, seu summa capitali, absque ulla indagatione alicujus tituli, per quod utique satis declarari videtur, legislatorum mentem et voluntatem esse quinque pro centum tanquam usuras ab eisdem permissas absque ullo alio titulo licite et valide accipi posse. Ad hanc objectionem patebit ex dicendis a num. seq. usque ad finem.

54. *Nulla consuetudine usura potest reddi licita.* — Quæritur III. Num vigore consuetudinis validæ, ac licitæ reddi valeant usuræ proprie tales, seu lucratoriæ? Resp. Negative. Ita communis catholicorum teste Engel, h. t. n. 10, contra Tannerum Tom. III, disp. 7, dub. 3, n. 79 et Haunoldum de I et I. Tom. III, tr. 9, cap. III. *Controvers. 10, § 8.* Ratio manifesta est, quia usura lucratoria est intrinsece mala, jurique divino, ac naturali adversa, prout n. 16, dictum, ipsique fatentur, et solide probant Tannerus, et Haunoldus, Ne quidem lo. cit. n. 75, iste vero lo. cit. § 1, a n. 367. Atqui consuetudo, quæ juri divino, et naturali adversatur, nec licita nec valida, sed irrationabilis abusus, et mera corruptela est, c. fin. *de Consuetud.* juxta unanimem doctorum, et ipse quoque tradit Haunoldus in *Tract. Proemial.* num. 123, sed ulterius.

55. *Praxis et consuetudo Germaniæ, ubi quinque annuatim exiguntur pro centum mutuo datis, valida est in utroque foro, casu quo intervenit lucrum cessans, vel damnum emergens, aut periculum sortis.* — Quæritur IV. Num licita, vel potius vere usuraria ac illicita sit praxis et consuetudo Germaniæ, in qua pro sorte principali, seu summa capitali centum florenorum passim et indistincte sine ullo scrupulo exiguntur quinque floreni, quod interesse vocant? Hæc quæstio est summe practica, et maximi momenti, ad quam proin, ut bene resolvatur, sufficienti cum distinctione præsertim inter forum externum, et internum respondere oportet. Quare.

56. Resp. I. Si creditor ratione suæ pecuniæ mutuo datæ patitur lucrum cessans, vel damnum emergens, vel periculum sortis principalis, utique licite se poterit accommodare praxi Germaniæ, et accipere

quinque pro centum. Hæc conclusio caret controversia, patebitque amplius ex dicendis § seq.

57. *Imo in foro externo valet absque omni justo titulo.* — Resp. II. In foro externo non tantum licitum est pacisci, et exigere annuos quinque florenos pro sorte principali, seu summa capitali centum florenorum, sed datur etiam actio contra debitorem illos solvere morantem, aut recusantem, etiamsi creditor nec lucrum cessans, nec damnum emergens, nec periculum sortis principalis, nec alium justum titulum alleget. Unanimis, et certa per Germaniam. Patetque quotidiana experientia, qua constat, dictos annuos quinque florenos pro centum mutuo datis in pactum passim deduci, exigi, et dari, necnon actionem repeti, et acquiri, etiamsi nullus ex præfatis, vel alius allegetur justus titulus. Ratio est, quia in foro externo Germaniæ, si id sine titulo positive non conceditur, saltem præsumitur, adesse unum ex præfatis, vel alium justum titulum exigendi annuos quinque florenos pro centum, et ex hac præsumptione non tantum conceditur, quod absque ulla pœna exigi valeant, sed etiam per judicem mandatur, ut solvantur quinque pro centum mutuo datis, juxta dicta supra n. 53.

58. *Non item in foro interno, juxta plerosque doctores.* — Resp. III. Loquendo de foro interno conscientiam, sicuti alibi, ita etiam in Germania, ac Romano Imperio vere usurarium, indeque illicitum, et graviter peccaminosum esse, annuatim exigere quinque florenos pro sorte principali, seu summa capitali centum florenorum mutuo data, si nec damnum emergens, nec lucrum cessans, nec periculum sortis intervenit; prout non intervenit, quando alias pecunia hujusmodi mutuo data sine negotiatione et lucro in cista creditoris otiose jacent mansisset, plerique tenent doctores, teste Engel, h. t. n. 10, contra Tannerum Tom. III, disp. 4, q. 7, dub. 3, num. 79. Haunoldum de I. et I. Tom. III, tr. 9, cap. III. *Controvers.* 10, § 4, citantem etiam pro se Sa, §. *Contractus.* num. 4. Probant conclusionem: si nullo ex præfatis existente justo titulo liceret in foro conscientiam annuatim exigere quinque florenos pro centum mutuo datis, tunc liceret vel vi consuetudinis, vel ob publicam auctoritatem supremi principis ex suprema, qua pollet

potestate, et dominio alto, ob bonum publicum id concedentis; alia enim justa causa ab illicito excusans allegari non potest, nec aliam allegant Tannerus, et Haunoldus; atqui ob nullam harum causarum licet; ergo.

59. *Cum nec vigore consuetudinis.* — Non vi consuetudinis, quia certum apud omnes etiam adversarios est, quod consuetudo, quæ adversatur juri divino, aut naturali, semper sit et maneat illicita ac invalida, juxta dicta supra num. 54, atqui nullo existente justo titulo vi solius mutui exigere quinque pro centum juri divino, et naturali adversum, utpote usurarium est, per dicta supra n. 16, ergo.

60. *Nec auctoritate supremi principis.* — Nec ob publicam auctoritatem supremi Principis id concedentis; quia supremi principes id vel non absolute, sed tantum ex præsumptione justitiam concesserunt, juxta dicta n. 51 et 52, vel si per legem aliquam, vel decretum absolute concesserunt, lex hujusmodi aut Decretum a Jure Canonico correctum est per dicta n. 36. Imo absque correctione ex se ipso nullum et irritum est; quia juxta dicta principes etiam supremi sua potestate licitum facere non valent, quod est contra jus divinum et naturale, uti est usura.

61. *Consequenter nulla ratione id licitum fieri possit in foro interno.* — Hinc si vera est hæc doctrina, quod supremi principes sua potestate, et dominio quantumvis alto facere non possint, quod in foro interno usura lucrativa sit licita, seu quod liceat vi solius mutui aliquid accipere ultra sortem, uti eam veram communis defendit doctorum Catholicorum; verum quoque erit (argumentantur tenentes conclusionem n. 57.) quod loquendo de foro interno etiam in Germania usurarium, et graviter peccaminosum sit, vi solius mutui nullo existente justo titulo lucris cessantis, vel damni emergentis, et periculi sortis quinque florenos tanquam interesse, ut vocant, exigere, et accipere pro sorte principali, seu summa capitali centum florenorum: quia certum ac indubitatum videtur, quod vi solius consuetudinis quantumvis universalis, utpote juri divino et naturali adversæ, consequenter meræ corruptelæ id nullatenus liceat; consequenter, si nec auctoritate supremi principis id licet, nulla ratione licebit.

62. *Nec tamen eximie sequitur, quod pro-
terea inveniuntur Germani versantur in statu per-*

cati mortalis. — Objicies: Ex hac conclusione sequeretur, innumeros in Germania, ac Romano Imperio etiam præclaros, doctos, et Deum timentes viros, non tantum sæculares, sed etiam ecclesiasticos versari in continuo statu peccati mortalis, utpote qui sine allegatione, et reflexione ullius lucris cessantis, damni emergentis, vel periculi sortis, imo nullo existente hujusmodi titulo, et per sufficientem hypothecam, pignus, fidejussionem plene assecurati de sorte passim et libere absque omni scrupulo quinque florenos pro summa capitali, seu sorte principali centum florenorum mutuo datorum exigunt et accipiunt; atqui durum, quin et temerarium videtur, tot et tantas personas continui peccati mortalis condemnare, et praxin universalem sine scrupulo ubique in Germania vigentem, graviter peccaminosæ corruptelæ arguere. Hæc obiectio sane non raro satis anxium, et dubium me reddidit; cum enim ex una parte communissimam doctorum sententiam, solidaque rationis et juris fundamenta praxi Germaniæ contraria considerare; ex altera parte vero id, quod obiectio proponit, perpenderem, timui profecto, ac etiamnum timeo super hac categorice respondere, indeque quantum potui, questionem hanc declinavi.

63. *Bene vero aliqui, juxta communem doctorum.* — Nihilominus ad objectionem propositam responderi potest, negando sequelam; tum, quia multi ex allegatis viris mutuum dantibus habent justum titulum lucris cessantis, vel damni emergentis, aut periculi sortis, etc., tum, quia multi præsertim doctores loco veri mutui habere possunt et revera habent intentionem emendi census etiam ex utraque parte redimibilem, id est, jus percipiendi annualim quinque ex rebus alterius pro pretio centum florenorum, juxta dicenda a n. 146, vel celebrandi tacitum aut expressum contractum societatis; qua ratione in effectu idem habent, ac si mutuos centum pro quinque annuis darent, juxta dicenda infra n. 200 et 201, tum, quia multi ex rudioribus et indoctis absque justo titulo quinque pro centum exigentes habent ignorantiam invincibilem, et sunt in bona fide; consequenter verum non est, quod stante etiam veritate conclusionis tot, et tanti in Germania mutuum dantes sint in statu peccati mortalis, prout amplius dicetur infra n. 200 et 201. Cæterum si omnis justus titulus, simulque

ignorantia invincibilis, et bona fides abest, plerique doctores juxta dicta nu. 57, communissime concedunt, omnes sive multi sive pauci sint, in statu peccati mortalis continuo versari, qui pro sorte principali, seu summa capitalis centum florenorum exigunt usuram seu interesse, ut vocant, quinque florenorum.

64. *Quibus etiam probabilis non videtur sententia praxin Germaniæ pro foro interno probans.* — Dices: Satis communis theologorum tenet, licitum esse sequi sententiam probabilem, relicta probabiliori, atqui sententia dicens, in Germania, tuta conscientia annuatim posse accipi quinque pro centum mutuo datis, videtur, saltem probabilis, cum eam teneant graves doctores, Tannerus videlicet, Haunoldus, et Sa.; ergo. Responderi potest; distinguendo major. Si sententia aliqua vere est probabilis, licitum est, eam sequi, (saltem in materia honestatis) transeat; si non est vere probabilis, sed tantum tenuiter talis, negatur major; consent autem plerique doctorum, quod sententia volens, licitum esse in Germania absque omni justo titulo exigere quinque pro centum mutuo datis, non esse vere probabilem, utpote nulla solida ratione, vel fundamento nitentem, juxta dicta supra a num. 57, ubi autem solida ratio et fundamentum deficit, sola auctoritas doctorum præsertim paucorum contra torrentem aliorum, ad veram probabilitatem non sufficit. (ADNOTATIO XXXII.)

§ IV.

DE USURA COMPENSATORIA, SEU RESTAURATORIA, ET DE TITULIS, EX QUIBUS FIT, ET LICITA REDDITUR, LUCRO VIDELICET CESSANTE, DAMNO EMERGENTE, ET PERICULO PERDENTE SORTIS.

65. *Dantur justis aliqui tituli, ex quibus usura redditur licita.* — Quamvis ex hæcenus dictis certum sit, usuram, seu lucrum ex mutuo expresso aut tacito acceptum, esse illicitam, ac jure tum naturali, tum divino prohibitam: nihilominus quia dantur nonnulli alii tituli justis, ex quibus recte aliquid ultra sortem, seu summam capitalem mutuo datam accipitur, ut communiter tenent doctores; de illis aliquos in præsentem, et quidem illos, qui faciunt usuram compensatoriam, alios vero in sequenti § examinabimus. Hinc: